

Samenspel tussen jongerenwerk en specialistische jeugdzorg

groeimogelijkheden voor persoonlijke ontwikkelingen maatschappelijke participatie

Author(s)

Sonneveld, Jolanda; Metz, Judith; Schalk, René; van Regenmortel, Tine

DOI

[10.54447/JiO.11303](https://doi.org/10.54447/JiO.11303)

Publication date

2021

Document Version

Final published version

Published in

Jeugd in Ontwikkeling

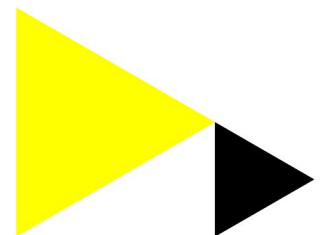
License

CC BY

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sonneveld, J., Metz, J., Schalk, R., & van Regenmortel, T. (2021). Samenspel tussen jongerenwerk en specialistische jeugdzorg: groeimogelijkheden voor persoonlijke ontwikkelingen maatschappelijke participatie. *Jeugd in Ontwikkeling*. <https://doi.org/10.54447/JiO.11303>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenspel tussen Jongerenwerk en Specialistische Jeugdzorg: Groeikansen voor Persoonlijke Ontwikkeling en Maatschappelijke Participatie

Jolanda Sonneveld^{1,5}, Judith Metz^{1,2}, René Schalk^{4,5} en Tine Van Regenmortel^{3,5}

¹Faculteit Maatschappij en Recht, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam | ²Academie Mens en Maatschappij, Saxion Hogeschool, Enschede | ³Faculteit Sociale Wetenschappen—HIVA, Universiteit Leuven, Leuven | ⁴Faculty of Economic and Management Sciences, North-West University, Potchefstroom, South Africa | ⁵Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tranzo, Tilburg University, Tilburg

Samenvatting Een deel van de jongeren die in het jongerenwerk participeert ontvangt specialistische jeugdzorg, vanuit bijvoorbeeld verslavingszorg, jeugdreclassering, jeugd-ggz of intensieve gezinsbehandeling. Hoewel professioneel jongerenwerk voor een brede groep jongeren in kwetsbare situaties positief bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie, is er weinig bekend over de betekenis van het jongerenwerk voor jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen.

Voor dit verkennende onderzoek zijn interviews afgenomen met: 1) zeven jongeren (16+) die specialistische jeugdzorg ontvangen en in jongerenwerk participeren; 2) zeven jongerenwerkers en 3) zes jeugdhulpverleners werkzaam in specialistische jeugdzorg.

Een thematische analyse maakt inzichtelijk dat het jongerenwerk op vijf manieren van betekenis is voor jongeren in specialistische jeugdzorg. Jongerenwerkers zijn ten eerste toegankelijke gesprekspartners die deze jongeren motiveren om problemen serieus te nemen en daarbij professionele hulp te accepteren. Het jongerenwerk biedt deze jongeren daarnaast een omgeving om 2) betekenisvolle relaties op te bouwen, 3) hun zelfbeeld en eigenwaarde te versterken, 4) hun maatschappelijke participatie te vergroten en 5) ondersteuning te vinden om hun zelfstandigheid te vergroten.

De resultaten maken inzichtelijk dat het jongerenwerk ook voor deze specifieke groep jongeren groeikansen biedt voor hun persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie. Daarnaast leert dit onderzoek dat participatie van deze doelgroep in het jongerenwerk een positieve invloed kan hebben op de jeugdhulpverleningsprocessen en -resultaten. Hiermee bieden de resultaten gemeenten en de jeugdzorg een beter begrip van hoe het jongerenwerk als preventieve voorziening van betekenis is voor jongeren in specialistische jeugdzorg en een bijdrage kan leveren om de druk op de jeugdzorg te verlichten.

Trefwoorden jongerenwerk, jongeren in specialistische jeugdzorg, persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijke participatie

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 11 juni 2021

Geaccepteerd: 27 november 2021

Online: 13 december 2021

Contactpersoon

Jolanda Sonneveld,
j.j.j.sonneveld@hva.nl

Copyright

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0. This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Financiering Onderzoek

Het onderzoek is mogelijk gemaakt via een financiële bijdrage van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Belangen

De auteurs hebben geen belangen te vermelden.

1 Introductie

De financiële druk en groeiende wachtlijsten in de jeugdzorg vragen gemeenten en jeugdzorginstellingen om een verkenning van verantwoorde alternatieven om jeugdzorg eerder af te schalen of om uitstroom zo verantwoord mogelijk te maken (Hilderink et al., 2020). Jongeren die jeugdzorg ontvangen zouden vooral baat hebben bij een steunend sociaal netwerk in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid en ter vergroting van hun maatschappelijke participatie. In het bijzonder geldt dit voor jongvolwassenen vanaf 18 of 23 jaar bij wie de jeugdzorg ophoudt, maar ondersteuning vaak nog wel nodig is (Boendermaker et al., 2020). In dit artikel wordt onderzocht in hoeverre professioneel jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen.

Professioneel jongerenwerk¹ is een beroep binnen het sociaal werk dat zich richt op de ondersteuning van jongeren bij het volwassen worden en deel uitmaken van de samenleving. Professioneel jongerenwerk wordt ingezet om er vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering aan bij te dragen dat jongeren (10–24 jaar) hun fase van jong-zijn goed doorlopen, zich persoonlijk kunnen ontwikkelen en hun maatschappelijke participatie kunnen vergroten. Professioneel jongerenwerk richt zich primair op jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties (Dunne et al., 2014; Metz, 2017). Naast de overgang van kind naar volwassene, moeten deze jongeren een achterstand overbruggen als gevolg van het opgroeien in armoede en een gebrek aan vaardigheden, capaciteiten of mogelijkheden (Doherty & De St. Croix, 2019; Sonneveld et al., 2020). Door op te groeien in sociaaleconomisch zwakkere wijken ervaren deze jongeren vaak onvoldoende aanmoediging, middelen en steun om zich optimaal te ontwikkelen en hun maatschappelijke participatie te vergroten (Abdallah, 2017; Kullberg et al., 2021). Jongerenwerkers ontmoeten deze jongeren binnen verschillende informele contexten in hun buurt (op straat, online, op school, in jongerencentra). Gezien het jongerenwerk een professie is in het domein van de vrije tijd kiezen jongeren zelf of, hoe en voor hoelang zij deelnemen aan jongerenwerkactiviteiten.

Met een combinatie van methodieken draagt het jongerenwerk bij aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie (Sonneveld et al., 2021; 2021a). Voorbeelden hiervan zijn ambulante jongerenwerk, groepswork (zoals inloop-, muziek- en sportactiviteiten), informatie en advies en individuele begeleiding. In de dagelijkse uitvoering van groepsgerichte activiteiten werken jongerenwerkers vaak samen met jongeren die een vrijwilligersrol vervullen in het beheer en de uitvoering van jongerenwerk (Van Ewijk, 2010).

Nederlands effectonderzoek (Sonneveld et al., 2021) onder 1.579 jongeren tussen de 10 en 24 jaar toont aan dat het jongerenwerk voor een brede groep jongeren die opgroeit in kwetsbare situaties positief bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie. Jongeren scoren gemiddeld hoger op pro-sociale vaardigheden en eigenaarschap naarmate zij langer participeren in het jongerenwerk. Ook hebben zij een

sterker sociaal netwerk en zijn zij vaker maatschappelijk actief in hun wijk. Jongerenwerkers zijn daarnaast voor een brede groep jongeren vroegsignaleerders en doorverwijzers in de wijk, waardoor professionele hulp tijdig kan worden ingeschakeld om erger te voorkomen. Naast hulp vindt 40% van de jongeren via een jongerenwerker een (nieuwe) school, een stageplek of werk (Sonneveld et al., 2019). De bevindingen komen overeen met resultaten van studies naar jongerenwerk in vergelijkbare Europese landen die soortgelijke bijdragen identificeerden, zoals het versterken van steunende relaties met peers en het vergroten van zelfvertrouwen en eigen verantwoordelijkheid (Dunne et al., 2014; Fyfe et al., 2018; Ord et al., 2018). Met deze inzichten kan het jongerenwerk zijn preventieve bijdrage voor een brede groep jongeren steeds beter aantonen richting opdrachtgevers, samenwerkingspartners en burgers.

Minder bekend is in hoeverre het jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die reeds specialistische jeugdzorg ontvangen voor persoonlijke of sociale problemen. Hoewel het precieze aandeel onbekend is, behoren jongeren die specialistische jeugdhulp (zoals begeleid wonen, pleegzorg of intensieve gezinsbehandeling), jeugdreclassering of jeugd-ggz ontvangen² ook tot de doelgroep van het jongerenwerk (Sonneveld et al., 2020; Wright & Ord, 2015). De problemen die deze jongeren ondervinden zijn divers. Het kan bijvoorbeeld gaan om depressie, ontwikkelings-, gedrags- en angststoornissen of verslavingsproblematiek. Bij jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties en jeugdzorg ontvangen ontbreekt vaak een steunend sociaal netwerk (Schenk, 2021). Een gevolg hiervan kan zijn dat deze jongeren langer afhankelijk blijven van professionele hulp en door hun beperking, verslaving of stoornis voor een extra opgave staan naast de ontwikkelingsopgaven waarmee jongeren tijdens de adolescentiefase worden geconfronteerd, zoals het leren aangaan en onderhouden van sociale contacten, het versterken van hun zelfredzaamheid en het zinvol en prettig doorbrengen van de vrije tijd (Goudena, 1994; Spanjaard & Slot, 2015).

Eerder onderzoek (Sonneveld et al., 2020) biedt voorzichtige aanwijzingen dat het jongerenwerk ook voor deze specifieke groep jongeren groeikansen zou kunnen bieden. Zo maakt casuïstiek inzichtelijk dat jongeren in specialistische jeugdzorg via het jongerenwerk hun school- of werkcarrière versterken en dat het contact met een jongerenwerker ertoe kan leiden dat zij eerder of meer ontvankelijk worden voor het ontvangen van specialistische hulp voor hun problemen. Ook zou de inzet van jongerenwerk de relatief dure kosten voor specialistische zorg kunnen drukken, bijvoorbeeld omdat de hulp eerder kan worden afgeschaald als jongeren in hun vrije tijd participeren in jongerenwerk (Leih, 2018).

De toenemende druk op de jeugdzorg vergroot de urgentie om beter inzicht te krijgen in de betekenis van het jongerenwerk voor deze specifieke doelgroep. De centrale vraag van dit artikel is dan ook: in hoeverre is professioneel jongerenwerk van betekenis voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen? Via een kwalitatieve verkenning onder drie respondentengroepen beoogt dit onderzoek tot een beter begrip te komen van de manier waarop

professioneel jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van deze specifieke groep jongeren die ook in het jongerenwerk participeert. Inzicht hierin hebben gemeenten en jeugdzorginstellingen dringend nodig om verantwoord af te kunnen wegen in hoeverre de inzet van het jongerenwerk een positieve bijdrage kan leveren aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van deze groep jongeren en daarmee van betekenis kan zijn om de druk op de jeugdzorg te verlichten.

2 Methode

Gezien het verkennende en open karakter van de onderzoeksvraag is voor het onderzoek gekozen voor een kwalitatief exploratief design met semigestructureerde interviews. Er zijn twintig interviews afgenomen, verdeeld over drie respondentengroepen: 1) jongeren van 16+ die specialistische jeugdzorg ontvangen en in jongerenwerk participeren; 2) jongerenwerkers; 3) jeugdhulpverleners die werkzaam zijn in de specialistische jeugdzorg en jongeren begeleiden die participeren in jongerenwerk.

2.1 Respondenten

De werving van respondenten is gestart in februari 2021. Er is een selectieve steekproef getrokken, aangezien veertien jongerenwerken aanbieders die onderdeel uitmaken van het lectoraat Youth Spot (HvA) zijn benaderd voor deelname aan het onderzoek. Zes van de veertien organisaties wilden participeren in het onderzoek, waarna onderzoekers via managers in contact zijn gebracht met zes jongerenwerkers. Buiten het partnerschap om is via een studentonderzoeker een zevende jongerenwerker geworven.

De jongerenwerkers (leeftijd 26–42, $M = 33$), onder wie twee vrouwen, waren werkzaam in zeven verschillende gemeenten variërend van dorp, stad tot groot stedelijk gebied in de provincies Flevoland, Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant. Jongerenwerkers is gevraagd om onderzoekers in contact te brengen met jongeren (16+) die zij vanuit hun rol als jongerenwerker ondersteunen en die specialistische jeugdzorg ontvangen.

Vervolgens is de onderzoeker via de jongerenwerkers in contact gebracht met jeugdhulpverleners. Op deze manier was het streven om in iedere gemeente een jongerenwerker, jongere en jeugdhulpverlener te werven om zo op zoek te gaan naar overeenkomsten in percepties tussen de verschillende informant. In vier van de zeven gemeenten is het niet gelukt een jongere of een hulpverlener bereid te vinden voor deelname. In twee gemeenten zijn twee jongeren of twee hulpverleners bevraagd (zie Tabel 1).

De zeven jongeren (onder wie twee vrouwen) tussen de 16 en 22 jaar ($M = 18.5$) ontvangen op het moment van het interview specialistische jeugdzorg vanuit één of meerdere instanties, zoals pleegzorg, gezinstherapie, verslavingszorg, begeleid/beschermd wonen, jeugdreclassering of jeugd-ggz. Ze hebben uiteenlopende achtergronden en problema-

Tabel 1 Respondenten per gemeente

Gemeente	Jongerenwerkers	Jongeren 16+	Jeugdhulpverleners
1	1	0	1
2	1	1	0
3	1	0	1
4	1	2	1
5	1	2	2
6	1	1	1
7	1	1	0
Totaal	<i>N</i> = 7	<i>N</i> = 7	<i>N</i> = 6

tiek, zoals conflicten thuis, gedrags-, hechtings-, verslavings- en psychische problematiek en delinquentie. De zes jeugdhulpverleners (leeftijd 22–64, $M = 45$), onder wie vier vrouwen, hebben de volgende functies: jeugdbeschermer, jeugdreclassering, ambulante hulpverlener, pleegzorgbegeleider, GGZ Bemoezorg en gezintherapeut.

Alle respondenten zijn per brief geïnformeerd waarin aandacht was voor de inhoud van het onderzoek, vertrouwelijkheid van gegevens, vrijwillige deelname en contactgegevens van de onderzoeker en een onafhankelijk vertrouwenspersoon. Alle respondenten hebben schriftelijk toestemming verleend voor deelname aan het onderzoek. De studie is voorafgaand aan de dataverzameling voorgelegd aan de Ethische Commissie Onderzoek van de Hogeschool van Amsterdam [referentie: 2021–020210].

2.2 Dataverzameling

De respondenten zijn in maart 2021 individueel geïnterviewd (online) door de eerste auteur of een van de twee co-onderzoekers. Van ieder interview is een geluidsopname gemaakt van veertig tot maximaal zestig minuten.

Per respondentengroep is een interviewleidraad ontwikkeld op basis van beschikbare literatuur over jongerenwerk voor deze specifieke doelgroep. Voor de kennismaking is professionals gevraagd naar de leeftijd, huidige functie, opleiding en ervaring. Jongeren is gevraagd naar de leeftijd, dagbesteding, hobby's en thuissituatie. Om meer inzicht te krijgen in de doelgroep is gevraagd naar het type problematiek, de geboden hulp en wijze/frequentie van participatie in het jongerenwerk. Vervolgens is open gevraagd naar wat het jongerenwerk betekent voor jongeren in specialistische jeugdzorg. Voor verdieping is doorgevraagd naar concrete voorbeelden en is gebruikgemaakt van een checklist met gevonden thema's uit de literatuur (zoals het versterken van het sociaal netwerk, participatiemogelijkheden en het ontwikkelen van vaardigheden). In de interviews met

jongerenwerkers is aanvullend gevraagd naar hoe zij deze jongeren ondersteunen bij hun ontwikkeling. In de interviews met hulpverleners is doorgevraagd naar in hoeverre betrokkenheid van jongerenwerk van invloed is op de duur en intensiteit van de geboden zorg. Elk interview is afgesloten met de vraag wat jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen zouden missen als het jongerenwerk er niet voor hen zou zijn.

2.3 Analyse

Alle interviews zijn verbatim uitgewerkt, geanonimiseerd en ter controle voorgelegd aan de respondenten. Voor het analyseren van de interviews is gebruikgemaakt van de software MaxQda 2020. De analyse is uitgevoerd met behulp van thematische analyse (Braun & Clarke, 2006). Ten eerste zijn de transcripten zorgvuldig gelezen en zijn de grove thema's van de interviewleidraad (zie dataverzameling) gebruikt als codes om de data te structureren. Vervolgens zijn binnen deze grove codering subcodes aangebracht afkomstig vanuit de ruwe data (inductief) en vanuit bestaande jongerenwerkliteratuur (deductief). Het tweede niveau van de analyse bestond uit het classificeren en synthetiseren van (sub)codes waarmee mogelijke thema's en subthema's konden worden geïdentificeerd in overeenstemming met de onderzoeksvraag. Zo is er gezocht naar samenhang tussen de specifieke ontwikkelingsopgaven van deze doelgroep, de manier waarop het jongerenwerk jongeren hierin ondersteunt en welke concrete uitwerking dit heeft op de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van deze doelgroep.

Dit resulteerde in de presentatie van vijf thema's die samen inzichtelijk maken op welke manieren het jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen. Deze vijf thema's zijn herzien en verfijnd door de transcripten opnieuw te lezen totdat ze duidelijk konden worden gedefinieerd en benoemd.

De codering is uitgevoerd door de eerste auteur van dit artikel, in overleg met een co-onderzoeker. Interpretaties van de gepresenteerde citaten zijn besproken met de overige auteurs. Bestanden zijn via de confidential-optie beschikbaar gesteld voor geïnteresseerden in Figshare.

3 Resultaten

Per thema introduceren we eerst kort de kern, gevolgd door een beschrijving van de specifieke ontwikkelingsopgave of ondersteuningsbehoefte van jongeren in specialistische jeugdzorg die hieraan ten grondslag ligt. Vervolgens beschrijven we hoe het jongerenwerk jongeren hierin ondersteunt. Tot slot gaan we in op de zichtbare resultaten ten aanzien van de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van deze jongeren of hoe het jongerenwerk de druk op de jeugdzorg kan verlichten.

3.1 Toegankelijke Gesprekspartner

Ten eerste zijn jongerenwerkers voor jongeren die specialistische jeugdzorg nodig hebben of al ontvangen toegankelijke gesprekspartners. Jongerenwerkers vervullen deze rol om jongeren te motiveren om hun problemen (zoals overmatig blowen, gamen of agressief gedrag) serieus te nemen en aan hun problemen te werken met professionele hulp.

Dit is vooral van belang voor jongeren die (nog) niet open staan om hulp te ontvangen en richting hulpverleners gesloten blijven over hun problemen of weinig motivatie tonen om aan ontwikkeldoelen (stoppen blowen, aanpassing gedrag) te werken.

Je merkt vaak dat jongens die heel lang in de hulpverlening zitten dat ze zichzelf een bepaald iets hebben aangeleerd. Dat zijn hulpverlener denkt van 'diegene die snapt het allemaal wel', maar dat ze dan gewoon sociaal wenselijk is wat ze allemaal roepen en vertellen en ja, dat dat het dan helemaal niet tot de kern komt ofzo. (Jongerenwerker)

Ik hou liever mijn problemen voor mijzelf. Omdat als ik het aan iemand vertel ofzo dan, dat lost helemaal niks op snapt u? (Jongere 16 jaar)

... dus hij laat mij niet zo toe in zijn wereld. (Hulpverlener)

Vanuit hun rol als gesprekspartner praten jongerenwerkers met jongeren over de ervaren problemen en proberen bewustwording te creëren over het belang van hulpverlening. Daarnaast tonen jongerenwerkers interesse in het hulpverleningsproces en geven zij jongeren tips om het proces te verbeteren. Concreet doen jongerenwerkers dit bijvoorbeeld via het voeren van informele gesprekjes en door met jongeren mee te gaan naar gesprekken bij hulpinstanties.

Ze [jongerenwerker] is altijd wel aan mijn zijde gebleven, bij gesprekken was ze altijd aanwezig. Dus ze heeft wel heel veel invloed gehad. (Jongere, 19 jaar)

Tijdens het hardlopen en dan kan ik soms tussen neus en lippen door even vragen en hoe gaat het nu met ...? Ja het probleem of he 'hoe gaan je gesprekken bij [hulpverlener]'. ... En als een jongere aangeeft dat het moeilijk gaat en waarom gaat het dan moeilijk en dan kan je bijvoorbeeld ook tips geven aan die jongeren zelf. (Jongerenwerker)

Meerdere respondenten benoemen dat jongeren zich bij een jongerenwerker vertrouwd voelen om over hun problematiek te praten.

Ik heb hem ook uitgelegd welke problematiek ik dan heb en wat voor hulp ik krijg en of dat mij helpt en dat soort dingen (Jongere, 22 jaar)

Jeugdhulpverleners ervaren dat jongerenwerkers voor jongeren toegankelijk zijn en jongeren kunnen motiveren om over hun problemen te gaan praten met jeugdzorgprofessionals. Dit soort gesprekken kunnen eraan bijdragen dat jongeren zich meer open stellen richting de geboden hulp en meer gemotiveerd raken om aan hun problemen te werken.

Ik heb bijvoorbeeld met een jongerenwerker samen ook een jongere gehad en die jongen die zegt altijd van: 'Ja er gebeurt toch niks weet je, want er is toch niks aan de hand'. En dan kon de jongerenwerker vanuit zijn rol met deze jongen: 'Ja, maar ja, dat kan je wel zo zeggen, jongen, maar ik zie toch dit of dit. En dat is ... dan is er toch iets gebeurd? Er is toch wel iets aan de hand? Weet je er is toch wel een zorg of er moet toch wel iets anders?'. En dan kan dat zo'n jongen helpen om vervolgens te denken van: 'Oh ja, dan moet ik misschien toch maar weer daarover in gesprek gaan'. (Hulpverlener)

3.2 Omgeving voor Sociale Contacten

Ten tweede biedt het jongerenwerk een omgeving waarbinnen jongeren in specialistische jeugdzorg betekenisvolle sociale relaties met andere jongeren kunnen aangaan en waarbinnen zij zowel steun ontvangen als geven. De behoefte aan steun en uitwisseling met leeftijdsgenoten is kenmerkend voor de adolescentie. Contact met leeftijdsgenoten helpt jongeren bij het ontwikkelen van de eigen identiteit en biedt ruimte om te experimenteren met verschillende levensstijlen, grenzen en mogelijkheden.

Sommige jongeren in specialistische jeugdzorg zitten door hun problematiek veel thuis en participeren niet of nauwelijks in omgevingen waar zij leeftijdsgenoten kunnen ontmoeten zoals school, werk of culturele of sportverenigingen. Hierdoor hebben ze een (zeer) beperkte vriendenkring en kampen met gevoelens van sociale eenzaamheid.

... zij heeft genoeg individuele hulp, maar zij zoekt gewoon ergens waar zij ook gewoon jongere kan zijn. Zij gaat niet naar school, zij doet niks verder. Zij doet geen sport, dus zij zei: 'Ik zou het ook gewoon met andere jongeren leuk willen hebben ...' (Jongerenwerker)

Ook kunnen jongeren die vanuit bijvoorbeeld detentie of een leefgroep terugkeren in een wijk behoefte hebben aan nieuwe sociale contacten, mogelijk ook om terugval in oud gedrag (drugsgebruik/recidive) door negatieve groepsdruk in de toekomst te voorkomen.

Stel dat een jongere twee jaar weg is geweest uit een dorp. Dan is er wel het één en ander veranderd. En misschien de vrienden die hij had, die heeft hij niet meer. (Jongerenwerker)

Ik heb een jongere gehad. Heel lang gehad en die jongen had echt heel veel problemen met buiten, dus met de jongeren met wie hij omging, maar ook met middelengebruik in die groep. En door de verveling eigenlijk is hij heel erg de weg kwijtgeraakt. (Hulpverlener)

Het jongerenwerk ondersteunt jongeren bij deze ontwikkelingsopgave door hen de gelegenheid te bieden om binnen een veilige setting duurzame sociale contacten op te bouwen met leeftijdsgenoten waarbij ze aansluiting vinden. Het opbouwen van deze contacten gebeurt zowel tijdens ongeorganiseerde groepsactiviteiten, zoals een inloop, maar ook tijdens gestructureerde groepsactiviteiten voor specifieke doelgroepen, zoals een meidentraining of een groep voor jongeren met psychische kwetsbaarheid. Jongeren die gevoelig zijn voor negatieve groepsdruk vinden in het jongerenwerk ondersteuning bij het vinden van aansluiting bij peergroepen met positieve voorbeelden.

En kennismaken met andere mensen, andere jongeren, werkt vaak goed. Dus als je ergens een positieve groep hebt die ergens mee bezig is, om zo iemand is een keer mee te nemen. Van: 'Kom eens kijken, ga eens mee'. (Jongerenwerker)

Binnen verschillende respondentgroepen wordt ervaren dat jongeren via het jongerenwerk duurzame sociale contacten opbouwen, die ook buiten het jongerenwerk van betekenis zijn.

... maar het is gewoon duidelijk dat ik behoefte heb aan nieuwe mensen leren kennen. En ... dat wordt daar zeg maar opgemerkt. En dat gebeurt daar gewoon. (Jongere, 22 jaar)

En heb ik mijn vriendengroep leren kennen eigenlijk. (Jongere, 16 jaar)

Nou wat ik mooi vind bij die groep die ik dan vooral ken is dat jongeren gewoon blijven komen. Ook al zijn ze 22, dan komen ze gewoon ook af en toe weer meedoen. Die voelen wel heel erg de verbinding met die groep. (Hulpverlener)

Daarnaast ontvangen jongeren informele steun vanuit de sociale contacten die zij aangaan in het jongerenwerk. Binnen de groepsactiviteiten voor specifieke doelgroepen ervaren jongeren een informele, fijne sfeer waar je 'mag zijn wie je wilt zijn' en waar het ervaren taboe dat heerst op problemen en hulp ontvangen bespreekbaar wordt. Het praten over hun gedachten, gevoelens en ervaringen kan bijdragen aan een gevoel van erkenning, 'erbij horen' en 'er niet alleen voor te staan'.

Maar toch hebben ze allemaal van ... joh he ... binnen deze groep, binnen deze training hebben we eigenlijk allemaal wel hetzelfde probleem. Terwijl we daarbuiten, hebben we eigenlijk allemaal onze eigen problemen, maar binnen ... plus voelen ze zich gesteund ... (Jongerenwerker)

Juist door er zo open over te praten en dan het gevoel te hebben dat het ok is. Dat er geen oordeel over is, dat het gewoon kan gebeuren, ja iedereen heeft daar zijn problemen weet je wel. Ja dat geeft toch wel heel veel vertrouwen of dat je niet gek bent en dat je niet ... snap je. (Jongere, 22 jaar)

Het praten met leeftijdsgenoten in het jongerenwerk over hun kwetsbaarheden, zowel in groepen als een-op-een, helpt deze jongeren om hun ziektebeeld of het gevoel van 'anders zijn' te accepteren en daarmee ook weer van betekenis te zijn voor anderen.

Daarom vind ik het zo fijn om ook openlijk over mijn verhaal te vertellen, dat leert je ook gewoon om ermee om te gaan en het te accepteren. (Jongere, 22 jaar)

Maar ik had dat probleem al meegemaakt, dus ik kon vertellen hoe ik dat ervaarde en wat ik zou doen als ik haar was. En uiteindelijk denk ik dat ze daar wel iets aan heeft gehad. (Jongere, 19 jaar)

3.3 Omgeving voor Zelfversterking

In de derde plaats biedt het jongerenwerk jongeren in specialistische jeugdzorg een omgeving voor zelfversterking. In het jongerenwerk kunnen jongeren ontdekken wat zij leuk vinden en/of goed kunnen, hun vaardigheden ontwikkelen en daarmee hun zelfbeeld en eigenwaarde versterken.

Kenmerkend voor jongeren die jeugdzorg ontvangen is dat zij vanuit verschillende omgevingen (thuis/school/hulpverlening) vaker worden geconfronteerd met zaken in hun leven die niet goed gaan en hoe zij hun tekorten via aanpassing of behandeling kunnen verbeteren. Ook ervaren sommige jongeren dat mensen om hen heen hen niet begrijpen of beschouwen als jongeren die niks kunnen.

Want het is ook heel vaak het idee, dat voelen ze zelf vaak en dat hoor ik ook vaak terug, dat ze zeggen: 'Ik word er zo moe van omdat mensen denken dat wij niks kunnen of dat ik niks kan, omdat ik niet naar school ga of ik werk niet, dat ik daardoor niets kan.' (Jongerenwerker).

Ter compensatie voor de problemen waar jongeren in hun dagelijks leven mee worden geconfronteerd biedt het jongerenwerk deze jongeren activiteiten, zoals bootcamps, hardlopen, mountainbiken, koken, muziek of theater maken. De ervaringen die deze jongeren via de activiteiten opdoen bieden hen ten eerste nieuwe inspiratie en plezier. Daarnaast ontdekken jongeren wat ze leuk vinden en krijgen ze mogelijkheden aangereikt om zichzelf hierdoor verder te versterken.

Nou als ik bijvoorbeeld over die kookavonden dan mag hebben. Dat is iets wat voor mij, ja dat raakt echt mijn passie zeg maar en iets dat ik echt heel leuk vind. En dat ik daar die kans heb om voor twintig man te koken. Ja dat zou ik nergens anders kunnen hebben, dus dat betekent heel veel voor me. (Jongere, 22 jaar)

Deelname aan activiteiten en de bekrachtiging die jongeren ontvangen vanuit hun omgeving op de tastbare resultaten (zoals een diner voor twintig mensen, een vlog of muziek) kunnen een positieve uitwerking hebben op hun eigenwaarde en zelfbeeld.

Ik ben zelfverzekerder geworden als ik buiten ben. Want als ik dat durf, dan durf ik eigenlijk de rest ook. Bijvoorbeeld. Vooral dat. En gewoon wat vrolijker, ik vind het gewoon leuk om dat [vloggen] te doen. (Jongere, 19 jaar)

Het proces van zelfversterking dat jongeren doormaken met begeleiding vanuit het jongerenwerk kan voor de betrokken hulpverlener aanleiding zijn om een hulptraject af te schalen in duur of intensiteit.

Dat [DJ- muziekstudio] heeft er uiteindelijk toe bijgedragen hij zichzelf als een positieve persoon is gaan zien. 'Ik kan wel degelijk iets.' En dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat zijn ouders ook vooral hem zagen van: 'O bliksem, hij kan wel degelijk wat, hij maakt stappen, hij maakt sprongen.' Nou. Ja dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd, ja dan ontstaat er een soort gezamenlijkheid van: nou we hebben het goed met elkaar. We kunnen op deze manier verder. Dat heeft de hulp wel degelijk afgeschaald. Dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat ik de zaak heb afgesloten. (Hulpverlener)

3.4 Omgeving voor Maatschappelijke Participatie

Ten vierde biedt het jongerenwerk een omgeving om maatschappelijke participatie te vergroten, zoals het doen van vrijwilligerswerk of het organiseren van activiteiten in de wijk.

Vooral jongeren in specialistische jeugdzorg die hun leven weer op orde krijgen hebben behoefte om een actieve bijdrage te leveren binnen de maatschappij en van betekenis te zijn voor anderen.

Hij heeft best wel een redelijke vorm van autisme. Hij had drugsverslaving et cetera. En hij wilde wat doen. Hij was net helemaal clean, hij had nog wel gespecialiseerde hulp, bij [instelling]. (Jongerenwerker)

Via het creëren van vrijwilligersfuncties in het jongeren centrum voorziet het jongerenwerk in deze behoefte van jongeren om een actieve bijdrage te leveren. Jongeren worden binnen de functie door jongerenwerkers begeleid in het leren dragen van nieuwe verantwoordelijkheden.

Deze jongerenwerker heeft er ook voor gezorgd dat de jongere een baantje [vrijwillig] krijgt. Heeft hij gekregen, binnen de gemeente. Om outreachend met jongeren in contact te komen, over het belang van gemeenten en hun rol daarin en hoe ze daaraan kunnen deelnemen. (Hulpverlener)

En zo stapje voor stapje. Met hem [jongere] samengewerkt en ook steeds meer verantwoordelijkheid gegeven, dus als wij zagen en ook hij zag ik ben er klaar voor ... gaven we hem wat meer verantwoordelijkheid. (Jongerenwerker)

Jongeren ervaren via actieve participatie wat ze kunnen en hoe ze met hun ervaringskennis van betekenis kunnen zijn voor anderen, bijvoorbeeld door hun ervaringen met psychische kwetsbaarheid of verslaving te delen met anderen via groepsbijeenkomsten, vlogs, posters of theater. Met hun ervaringskennis kunnen zij andere jongeren bereiken die kampen met soortgelijke problematiek.

We hebben een jongen die vanaf zijn 16^e tot zijn 23^e, die is zwaar verslaafd geweest. Nu is hij drie jaar clean en nu runt hij een mannengroep van voormalig jonge verslaafden. (Jongerenwerker)

Ze [groep jongeren] gaan naar de middelbare school. Wat kom je allemaal tegen? Pesten, maar ook, nou ja zij noemen het dan “donkere gedachten”. Hoe ga je daarmee om? Hoe ga je daar met vriendjes mee om? Maar aan de andere kant ook dit soort posters maken en gewoon verspreiden in gemeente X. (Jongerenwerker)

De ervaringen en verantwoordelijkheden die jongeren in het jongerenwerk opdoen via vrijwilligerswerk kunnen er uiteindelijk in resulteren dat jongeren een vervolgstap kunnen maken naar betaald werk.

... een half jaar erop was hij er klaar voor om te kunnen solliciteren, ben ik met hem sollicitatiebrieven gaan schrijven en allerlei dingetjes gaan doen. En nu heeft hij een baan gekregen bij [instelling] voor 16 uur en waarschijnlijk wordt het uitgebreid naar 28 uur. (Jongerenwerker)

3.5 Brug naar Zelfstandigheid

Tot slot krijgen deze jongeren in het jongerenwerk ‘extra’ mogelijkheden geboden om hun zelfstandigheid verder te ontwikkelen. De geboden specialistische zorg is van tijdelijke aard en richt zich vaak op specifieke ontwikkelingsdoelen zoals het krijgen van een dagbesteding of afkicken van drugs. De jeugdzorg stopt zodra jongeren de leeftijd van 18 of 23 jaar bereiken, terwijl jongeren daarna vaak ook nog behoefte hebben aan ondersteuning bij het ontwikkelen van hun zelfstandigheid.

Gewoon omdat hij op bepaalde gebieden nog wel wat ondersteuning nodig heeft. Nog steeds ... sociaal emotioneel is hij echt wel jonger dan negentien. Dus dat heeft effect op zijn zelfstandigheid, omgaan met financiën, dat soort dingen. (Hulpverlener)

Ik heb een aantal jongeren gehad die vanuit de jeugdbescherming een onder toezichtstelling hadden staan. Dat afliep. Dus dat de jeugdbescherming zoiets had van ... joh ... het gaat eigenlijk goed met de jongere of meisje, maar het zou mooi zijn als hij nog een tijdje gewoon contact kan hebben met iemand waarbij hij wat vragen kan stellen of waar die dingen kan monitoren, zodat hij zeg maar gewoon nog even een stukje verder op weg geholpen wordt. (Jongerenwerker)

Jongerenwerkers voorzien in deze ondersteuningsbehoefte van jongeren door een laagdrempelige plek in de wijk te bieden waar deze jongeren terecht kunnen met hun alledaagse ondersteuningsvragen. Zo ondersteunen jongerenwerkers jongeren bij het regelen van financiële zaken, het vinden van een dagstructuur, werk of een woonruimte of het maken van keuzes. Ook geven ze jongeren vertrouwen tijdens momenten waarop het even tegenzit.

Dus als hij een vraag heeft over een ... nou wat ik net zei ... het opbouwen van een cv of het regelen van een baan. Dat lukt deze jongere al niet. Dan gaat hij daarvoor naar het jongerenwerk. En dan gaat hij met een van de jongerenwerkers zitten om dat soort zaken te regelen. (Hulpverlener)

Weet je ik ga niet een hulpverlener overnemen, maar dat je wel even kan zeggen als iemand zegt: 'Yo, ik voel me rot' of 'Ik kan niet slapen', dat je dan zegt van: 'Hé, ga even een boek lezen of leg je telefoon weg, dat is beter.' En dan is het ook weer goed ofzo. (Jongerenwerker)

Voor jongeren kan de ondersteuning vanuit jongerenwerkers van betekenis zijn in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid.

Ik wil zelfstandig worden. En [jongerenwerker] helpt me bij alles wat daarbij komt kijken. Ik zou nul niet weten wat ik allemaal moet betalen, en daar kijkt [jongerenwerker] dan bij mee. Wat moet je allemaal regelen als je op jezelf woont, wat kun je dan eten enzo. Dus een beetje extra hulp, dat is gewoon fijn. (Jongere, 19 jaar)

Hulpverleners ervaren dat deze ondersteuning vanuit jongerenwerkers een gunstig effect kan hebben op de duur of intensiteit van een zorgtraject. Door de ondersteuning vanuit jongerenwerk hoeven hulpverleners zelf minder intensief betrokken te zijn. Daarnaast zien hulpverleners voordelen in de fase van nazorg, waarin jongerenwerkers de steun kunnen bieden die dan nog nodig is en een 'vinger aan de pols' kunnen houden. Wel wordt hierbij benadrukt dat afstemming tussen jongerenwerkers en hulpverleners nodig is om de ontwikkeling van jongeren te volgen en snel te kunnen handelen bij zorgelijke signalen. Hierbij dient de jongere op de hoogte te zijn van de informatie die tussen professionals wordt uitgewisseld.

Dus eigenlijk zijn we heel mooi als geheel bij elkaar. Ja hoe het was geweest als hij [jongerenwerker] er niet was ... weet ik niet ... dan had ik er vaker naar toe gemoeten denk ik. (Hulpverlener)

Dus het was niet zo dat hij alleen maar kwam om te chillen, maar ook omdat hij echt daadwerkelijk gebruikmaakte van de faciliteiten die ook door het jongerenwerk geboden werden. Dus toen hebben ze er uiteindelijk voor gekozen om niet nog de [hulporganisatie] in te zetten. (Hulpverlener)

4 Discussie

Via dit onderzoek is verkend in hoeverre professioneel jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen. Een dergelijk empirisch onderbouwd inzicht ontbrak voorsnog in de literatuur. Uit interviews met jongeren en professionals (jongerenwerkers en jeugdhulpverleners) blijkt dat het jongerenwerk voor deze doelgroep op vijf manieren van betekenis kan zijn voor deze specifieke doelgroep.

Jongerenwerkers zijn in de eerste plaats toegankelijke gesprekspartners voor jongeren in specialistische jeugdzorg. Vanuit deze rol beogen jongerenwerkers het vertrouwen van jongeren in specialistische hulp te laten groeien en jongeren te motiveren om problemen serieus te nemen en hierbij hulp te ontvangen. Ander onderzoek (Boendermaker et al., 2020) bevestigt dat jeugdzorgprofessionals soms veel tijd moeten investeren in goed contact met jongeren die zorgmijddend of hulpverleningsmoe zijn. Het jongerenwerk weet dit type jongeren te vinden en aan zich te binden (Wright & Ord, 2015). Dit onderzoek leert dat jongerenwerkers vanuit hun gesprekken hun rol kunnen vervullen om de motivatie van jongeren voor de hulpverlening te vergroten en de werkrelatie tussen hulpverleners en jongeren te versterken. Vanuit de literatuur is bekend dat deze beide factoren een positieve invloed hebben op hulpverleningsprocessen en -resultaten (Van Hattum et al., 2019).

Ten tweede bieden de resultaten aanwijzingen dat het jongerenwerk deze jongeren een omgeving biedt waarbinnen zij betekenisvolle relaties met andere jongeren kunnen opbouwen en informele steunstructuren voor jongeren kunnen ontstaan. Ander onderzoek ondersteunt dat jongerenwerk voor, weliswaar, een brede doelgroep bijdraagt aan het versterken van sociale steun van jongeren (Dunne et al., 2014; Fyfe et al., 2018; Ord et al., 2018; Sonneveld et al., 2020). Jongeren ervaren in het jongerenwerk ruimte om een peer-netwerk te ontwikkelen waarin ze niet worden uitgesloten (Ritchie & Ord, 2016). Met dit onderzoek wordt duidelijk dat dit ook geldt voor jongeren in specialistische jeugdzorg die vaker te maken hebben met uitsluiting en meer moeite ondervinden om sociale contacten op te bouwen en te onderhouden. Een steunend sociaal netwerk is in het bijzonder voor deze groep van belang voor hun gezondheid, hun welbevinden en het volhouden van positief gedrag (Bagnall et al., 2015; Boendermaker et al., 2020; Schenk, 2021).

Ten derde leert deze verkenning dat deze jongeren zichzelf in het jongerenwerk kunnen versterken, bijvoorbeeld door het vergroten van hun eigenwaarde en verbeteren van het zelfbeeld. Vanuit ander onderzoek naar jongerenwerk wordt ondersteund dat ontwikkelingsgerichte activiteiten in het jongerenwerk bijdragen aan het versterken van positieve emoties (je goed voelen, plezier hebben, erbij horen), het ontwikkelen van dromen en verwachtingen over wat ze in de toekomst willen bereiken en het ontwikkelen van een positiever zelfbeeld (Abdallah et al., 2016). Juist voor jongeren in specialistische jeugdzorg kan het jongerenwerk daarmee een belangrijk tegenwicht bieden voor de problemen en teneurstellingen die veelal dominant zijn in de levens van deze jongeren.

Ten vierde zijn er aanwijzingen dat het jongerenwerk ook deze specifieke doelgroep mogelijkheden biedt om een actieve bijdrage te leveren in de maatschappij. Uit ander onderzoek is bekend dat juist deze doelgroep ondersteuning nodig heeft, omdat participeren op eigen kracht niet goed lukt (Boendermaker et al., 2020). Uit dit onderzoek blijkt dat het jongerenwerk deze jongeren ondersteunt en mogelijkheden biedt om te kunnen oefenen met het dragen van (nieuwe) verantwoordelijkheden en van betekenis te zijn voor anderen. Hiermee biedt het jongerenwerk deze jongeren kansen om vaardigheden te ontwikkelen, andere perspectieven/culturen te begrijpen, nieuwe sociale relaties aan te gaan en hun tijd constructief door te brengen. Op deze manier kan maatschappelijke participatie een positief effect hebben op het welzijn van jongeren (Ince et al., 2018).

Tot slot maakt deze verkenning zichtbaar dat jongerenwerkers deze jongeren laagdrempelige ondersteuning bieden bij het groeien naar zelfstandigheid. In het bijzonder jongeren van 18 of 23 jaar bij wie de jeugdzorg ophoudt, maar er vaak nog wel ondersteuning nodig is. Het bieden van deze laagdrempelige ondersteuning vanuit het jongerenwerk kan voorkomen dat jongeren onnodig lang gebruikmaken van relatief dure specialistische jeugdzorg. Ook uit ander onderzoek (Sonneveld et al., 2020) is bekend dat jongerenwerkers individuele ondersteuning bieden aan jongeren die geen of onvoldoende steun vanuit belangrijke anderen (ouders/familie/vrienden) ontvangen of die te maken hebben met een opeenstapeling van tegenslagen die de ontwikkeling van deze jongeren negatief beïnvloeden. Jongerenwerkers blijken voor deze jongeren herkenbare en geaccepteerde dialoogpartners bij het leren omgaan met moeilijke uitdagingen.

Doordat het jongerenwerk via individuele ondersteuning en collectieve arrangementen jongeren weet te bereiken en kan aansluiten bij hun dagelijkse werkelijkheid, kunnen zij een betekenisvolle bijdrage leveren aan de maatschappelijke participatie en persoonlijke en sociale ontwikkeling van jongeren in specialistische jeugdzorg. Welke ontwikkeling deze jongeren door participatie in het jongerenwerk doormaken is afhankelijk van de specifieke ontwikkelingsopgaven en ondersteuningsbehoefte van individuele jongeren, maar kan ook afhankelijk zijn van aanwezige contextuele factoren, zoals de samenwerking tussen hulpverleners en jongerenwerkers. Zo is het van belang dat jongerenwerkers en hulpverleners nieuwsgierig zijn naar elkaars expertise en samen met jongeren (en hun ouders) afstemmen hoe zij kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de jongeren. Onderzoek naar samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs leert dat

er een doorgaande uitwisseling van informatie kan plaatsvinden door korte communicatielijnen te onderhouden vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid en elkaar proactief te betrekken (Rijnders et al., 2021).

4.1 Limitaties en Suggesties voor Vervolgonderzoek

De studie kent een aantal beperkingen. Hoewel gegevens zijn verzameld via een multi-informantaanpak, is het aantal respondenten per groep klein (zes of zeven respondenten per groep, in totaal twintig interviews). Guest et al. (2006) geven aan dat een steekproef van zes interviews voldoende kan zijn om basiselementen voor thema's te vinden. Dit impliceert dat onze steekproefomvang per respondentengroep voldoende zou zijn om valide conclusies te trekken in het kader van deze studie met een exploratief karakter. Echter zijn de resultaten niet te generaliseren. Het is de moeite waard om deze eerste inzichten verder uit te diepen en te onderbouwen met wetenschappelijk onderzoek onder grotere groepen respondenten. Ook kunnen interviews met andere betrokkenen, zoals ouders, peers of schoolmentoren aanvullende inzichten opleveren. Op grond van de resultaten is aan te raden om specifiek onderzoek te doen naar de samenwerking tussen hulpverleners en jongerenwerkers. Ook is vervolgonderzoek wenselijk naar randvoorwaardelijke zaken, zoals tijd, financiële middelen en expertise, om vanuit het jongerenwerk groeikansen voor deze specifieke doelgroep te kunnen faciliteren.

Een tweede beperking is dat er door selectieve werving van jongerenwerkers binnen veertien jongerenwerkaanbieders mogelijk sprake is van een bias. Echter, de geselecteerde organisaties bieden een goede afspiegeling van het professionele jongerenwerk in Nederland. Allen worden gefinancierd door gemeenten en voeren jongerenwerk uit voor jongens en meisjes in een brede leeftijdsgroep (10–24 jaar).

Tot slot moet worden opgemerkt dat in dit onderzoek is gefocust op de betekenis van jongerenwerk voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren in specialistische jeugdzorg. Door vanuit dit ontwikkelingsgerichte kader de bevindingen te analyseren is minimaal gereflecteerd op de beperkte of negatieve bijdragen van jongerenwerk voor deze groep. In vervolgonderzoek zou kritischer gereflecteerd kunnen worden op eventuele beperkingen van jongerenwerk voor deze doelgroep, door onder andere ook jongeren te bevragen die geen gebruik (meer) maken van jongerenwerk.

4.2 Conclusie

Dit verkennende onderzoek maakt zichtbaar dat het jongerenwerk aansluit bij de normale ontwikkelingsopgaven van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen, zoals de omgang met leeftijdsgenoten, het ontwikkelen van zelfstandigheid en participatie in de samenleving. Voor jongeren in specialistische jeugdzorg is aandacht voor deze normale ontwikkelingsopgaven extra van belang, omdat door hen ervaren stigma's, sociaal

isolement, angst, gedrag of onzekerheid hun ontwikkeling kunnen beperken. Naast de bijdrage aan de normale ontwikkelingsopgaven van deze jongeren, illustreren de resultaten dat jongerenwerk een positieve uitwerking kan hebben op effectievere jeugdhulpverleningsprocessen en -resultaten. Zo kan participatie van deze specifieke groep jongeren in het jongerenwerk ertoe bijdragen dat de specialistische zorg (eerder) kan worden afgeschaald omdat deze jongeren in het jongerenwerk laagdrempelige ondersteuning vinden bij het volwassen worden.

De resultaten bieden jeugdzorgprofessionals en gemeenten een beter begrip van wat het jongerenwerk kan betekenen voor jongeren in specialistische jeugdzorg en hoe het inzetten van jongerenwerk de jeugdzorg zou kunnen ontlasten. Voor jongerenwerkers zijn de resultaten van belang om hun inzet in contact met deze specifieke doelgroep tegenover gemeenten en jeugdzorgpartners te legitimeren en de kwaliteit van het jongerenwerk voor deze groep verder te ontwikkelen.

Korte Verklaring over de Data en Analyses

Wegens privacy is de data niet publiekelijk toegankelijk gemaakt. Bestanden zijn via confidential- optie beschikbaar gesteld voor geïnteresseerden in Figshare. <https://figshare.com/s/f1b261d13f35ea997a81>. Als u op basis van de beschrijving vermoedt dat deze data bruikbaar kunnen zijn voor uw eigen onderzoek, kunt u contact opnemen met auteur Jolanda Sonneveld – j.j.sonneveld@hva.nl. Indien er interesse is voor het hergebruiken van data, zal de HvA de gebruiksvoorwaarden in samenwerking met een jurist opstellen.

Dankbetuigingen

We bedanken Jeroen van der Voort, Daniel Tempelman, jongerenwerkers, jeugdhulpverleners en jongeren voor hun medewerking aan dit onderzoek.

Noten

- 1 Naast professioneel jongerenwerk dat wordt uitgevoerd door betaalde krachten, bestaan in Nederland vrijwillige jeugdorganisaties waarin hoofdzakelijk vrijwilligers verantwoordelijkheid dragen in het bieden van mogelijkheden voor de jeugd voor ontspanning, vermaak, ontwikkeling en maatschappelijke participatie.
- 2 Voor de leesbaarheid duiden we dit in het rapport deze verschillende vormen van hulp aan als specialistische jeugdzorg.

Literatuur

- Abdallah, S. (2017). *Struggles for success. Youth work rituals in Amsterdam and Beirut*. University of Amsterdam, Doctoral dissertation.
- Abdallah, S., Kooijmans, M. & Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren. Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk*. Coutinho.
- Bagnall, A.-M., South, J., Hulme, C., Woodall, J., Vinall-Collier, K., Raine, G., Kinsella, K., Dixey, R., Harris, L. & Wright, N. (2015). A systematic review of the effectiveness and cost-effectiveness of peer education and peer support in prisons. *BMC public health* 15(1), 290. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1584-x>
- Boendermaker, L., van Goor, R. & Jonkman, H. (Eds.) (2020). *Betere ondersteuning voor kwetsbare jongeren in Amsterdam*. Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Doherty, L. & De St. Croix, T. (2019, Nov 18). The everyday and the remarkable: Valuing and evaluating youth work. Retrieved from: <https://www.youthandpolicy.org/articles/valuing-and-evaluating-youth-work/>
- Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I., & Golubeva, M. (2014). *Working with young people: The value of youth work in the European Union*. IFC GHK.
- Ewijk, H. van (2010). Youth Work in the Netherlands – History and future direction. In F. Cousée, G. Verschelden, T Van de Walle, M. Mędlińska & H. Williamson (Eds), *The history of youth work in Europe – Volume 2. Relevance for today's youth work policy*. (pp. 69–82). Council of Europe. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261821/YK_Youth_Work_vol_2.pdf/cc002e74-4c07-4293-a041-87a86ae44cf9
- Fyfe, I., Biggs, H., Hunter, S., McAteer, J., & Milne, D. (2018). *The Impact of Community-based Universal Youth Work in Scotland. A study commissioned by the Scottish Youth Work Research Steering Group*. YouthLink Scotland. <https://www.youthlinkscotland.org/media/3183/impact-of-community-based-universal-youth-work-in-scotland-november-2018.pdf>
- Goudena, P.P. (1994). Ontwikkelingsopgaven en opvoedingsopgaven. In: J. Rispens, P.P. Goudena, J.J.M. Groenendaal. *Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen*. (pp. 59–70). Bohn Stafleu Van Loghum.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? *Field Methods*, 18, 59–82. <https://doi.org/10.1177/1525822x05279903>
- Hilderink, A., Niessen, R., Nooijer, A. de, Schoubroeck, C. van, Schoonenberg, D., Lusterms, G., Helmond, C. van, Groen, L., Hemmeler, V., Broek, T. van den & Jansen, R. (2020). *Stelsel in groei. Een onderzoek naar de financiële tekorten in de jeugdzorg*. Andersson Elffers Felix. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/12/15/stelsel-in-groei>
- Ince, D., Yperen, T. van, & Valkestijn, M. (2018). *Top ten positive youth development. Protective factors in parenting and growing up*. Netherlands Youth Institute.
- Kullberg, J., Mouktadillah, R., & Vries, J. de (2021). *Opgroeien in een kwetsbare wijk. Over buurtfeiten en persoonlijke ervaringen van jongens en jonge mannen*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Leih, E. (2018). Besparingspotentieel jongerenwerk geschat op 45 miljoen euro. *Jeugdbleid* 12, 127–134. <https://doi.org/10.1007/s12451-018-0177-y>
- Metz, J. (2017). The professionalism of youth work and the role of values. *Social Work & Society*, 15(2), 1–16. ISSN: 1613–8953
- Ord, J., Carletti, M., Cooper, S., Dansac, C., Morciano, D., Siurala, L., & Taru, M. (2018). *The Impact of Youth Work in Europe: A Study of Five European Countries*. Juvenes Print.
- Rijnders, J., Manders, W., & Metz, J. (2021). Werkzame elementen en randvoorwaarden in de samenwerking tussen jongerenwerk en scholen voor voortgezet onderwijs. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30(3), 17–36. <http://doi.org/10.54431/jsi.661>
- Ritchie, D. & Ord, J. (2016). The experience of open access youth work: the voice of young people. *Journal of Youth Studies*, 20(3), 269–282. <http://doi.org/10.1080/13676261.2016.1212162>
- Schenk, L. (2021). *Social networks of at-risk youth. Social support from bonding and bridging relationships*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Doctoral dissertation.
- Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). *De preventieve kracht van het jongerenwerk. Bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot. https://research.hva.nl/en/publications/de-preventieve-kracht-van-het-jongerenwerk-bijdrage-aan-de-transf?_ga=2.62973482.486026861.1636969441-455843230.1570611662
- Sonneveld, J., Rijnders, J., Metz, J., Schalk, R., & Van Regenmortel, T. (2020). The contribution of professional youth work to the development of socially vulnerable youngsters: a multiple case study. *Children and Youth Services Review*, 118 (105476). <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105476>
- Sonneveld, J., Metz, J., Manders, W., Schalk, R., & Van Regenmortel, T. (2021). The Contribution of Professional Youth Work to the Personal Development and Social Participation of Socially Vulnerable Youngsters: A Dutch Longitudinal Cohort Study. *Child and Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-021-00765-w>
- Sonneveld, J., Metz, J., Schalk, R., & Van Regenmortel, T. (2021a). Professional youth work as a preventive service: towards an integrated conceptual framework. *International Journal of Adolescence and Youth*, 26(1), 340–355. <https://doi.org/10.1080/02673843.2021.1942088>
- Spanjaard, H., & Slot, W. (2015). Tijden veranderen, ontwikkelingstaken ook. *Kind En Adolescent Praktijk*, 14(3), 14–21. doi:10.1007/s12454-015-0029-0
- Wright, E. & Ord, J. (2015). Youth Work and the Power of ‘Giving Voice’: a reframing of mental health services for young people. *Youth & Policy*, 115, 63–84.
- Van Hattum, M., De Greef, M., Rijken, R. van der, Golbach, M., & Scholte, R. (2019). *Werkzame factoren in de jeugdhulpverlening: Alliantie, clientfactoren en professionalfactoren. Overzicht van projectresultaten, meetinstrumenten en aanbevelingen*. HAN / Praktikon.